

ne zasluge Bogu dražje, ne tolažbe za vas slajše, kakor je ta zasluga in tolažba, da se ob enem s sveto cerkvijo trudite: „Da bi vera in spoznanje Sinu božjega doraslo v otrocih do popolnega človeka, do prave zrelosti; do mere polne Kristusove rasti“ (Efez. 4, 13). Zares lepo, koristno in plemenito je človeško znanstvo, in mnogo pravega veselja uživa, kdor si ga prilastuje; ali pri vsem tem je ono vendarle nepopolno in dostikrat goljufivo. Pravo je dejal neki modrijan, da je vera dišava, brez ktere se pokazi vsako znanstvo in postane človeku pogubno. Zares, potreben je otrokom šolski nauk, in mnogo jim je koristen; ali kaj bi pomagala otrokom šola in to malo znanstva v njej pridobljenega, če bi pa opešala vera, ali še celo ugasnila v srcu mladini: vera, rečem, ktera je človeku edina zvezda danica v tem tolikem delovanju in terpljenju v človeškem življenji, edina stalna tolažba v tolikih nesrečah in nezgodah, zraven pa še mila luč, ktera nam celo grobno tmino razsvetljuje, in na tem trudapolnem potovanji v sedajnem življenji neprenehoma razjasnuje in nam kaže naš poslednji cilj in konec v zaželenem kraju blažene neumerljivosti.“

Ali niso te besede vredne, da si jih globoko v serce vtisnemo in stanovitno v spominu ohranimo. Kdor pa hoče ves list brati, najde ga po cerkvenih listih, kaj dobro mu bode teknilo to berilo!

Koliko je človek vreden?

Kakor koli si človeka mislimo, toliko bomo tudi njega cenili. Ako s tvarinarjem rečemo: „Vse kar je, tako tudi človek v svojem bistvu, ni drugega, nego stroj (mašina); naravne moči so slučajno rodile tak stroj, ki čuti, si dela predodčbe in misli. Le človeška domišljija razločuje med duhom in naravo. Dušne moči so od vekomaj snovi lastne; kedar pravimo, da duh dela, delajo le možgani. Zapletena organična zveza snovi, ki dajejo živalskemu telesu krepost in moč, je skupna vsota učinkov; združene v enoto imenujemo te učinke: dušo, duh, misel. Kakor ves svet, tako ima tudi človek namen svojega postanka v samem sebi. Kar pa ima začetek, to mora zopet konec storiti. Človek je izrodek v krogotočji življenja, ki zopet mine. Njegova zavednost je snovi lastna; nastane pa, ko se gibljejo snovi, in možgani občutijo to gibanje. Dobro jesti, piti, kopati se i. t. d. rabi več fosfora, da postane življenje bolj prijetno, zato je namreč človek na svetu. Ker duh človekov v vseh svojih prikazkih ni drugega, nego natorno gibanje (naravni razvoj) brez kacega lastnega, notranjega življenja, tako človek nima proste volje, niti ne more sam po sebi delovati (odločiti se za kako posebno mer svojega delovanja). Le nevedna domišljavost more govoriti od zavesti samega sebe.

Človek misli, hoče in dela, kakor žival, ker ga natura v to sili. Slabo in dobro izhaja iz kakovosti človeške narave, ki ne zavisi od človeka. Odgovornosti in prištevnosti, kakor nam to naklada нравna, kazenski zakon in bog zna! kdo še, tega ni. Ob kratkem: Bistvenega razločka med živaljo in človekom ni. Človek je le žival srečneje uravnana (organizovana). Žena je niže uravnana od moža, zamorec je nesposoben natore in pravic človeških. Človek je takšen kakor žival, različen le po stopnjevanji, človeška duša je le povikšana (potencovana) živalska duša. Med človeško pametjo in živalskim nagonom ni razločka v bistvu a v stopnjevanji. Človek kakor žival je le vsota telesnih (prirodnih) darov in unanjih vtisov. (Buchner, Moleschott, Vogt i. dr.) „Po takih nazorih je človek res malo vreden; ni skoraj vredno, da bi govorili od človekove vrednosti in cene. A človek je neizrekljiva cene, ako se deržimo izrek sv. pisma, besedi božjega razodenja. Telo človekovo ni sicer kakor duša vstvarjeno po božji podobi, pa vendar čudežno delo modrosti božje, tempelj svetega duha, ki se ima razviti in poveljati v čast božjo. Na to merijo vsa pota, po katerih Bog vodi in odgaja človeštvo, da se njegova podoba v človeku razvije v bogoljubnost in poveljicanje njegovega veličanstva. Bog je človeka le nekoliko pod anđele znižal, in ga s častjo in slavo venčal. Postavil ga je gospodarja nad dela svojih rok in vse podvergel njegovim nogam. Vstvarjen po podobi božji, je tudi zmožen, da se zave o Bogu, o samem sebi, o svetu. Ker ima človek pamet, vest, nagon popolnosti, samozavest, prosto voljo in samoodločnost loči tako se bistveno od živali, pred katerimi ima veliko prednost. Žival se nikakor ne zaveda o Bogu, nima iskric o tem, od kod da vse izvira? Človeški duh pa razume, od kod da je, in od kod pride vse mišljenje in hotenje? Ima tudi razum in nagon za vse, kar je resnično, dobro, lepo in popolno, za vednost, нравnost, umetnost in vero — ima pamet. Žival ne sluti višjega нравstvenega reda na svetu, nima dušnega „jaz“ je brez zaveden člen višjega organskega življenja v božjem stvarjenji in neodvračljiva sila ga nanj navezuje. Človek pa začne v svoji vesti božjo voljo kot нравno postavo, on čuti, da zavisi od stvarnika; duh ga priganja, da se uči in preiskuje stvari, ki gleda okoli sebe, čuti v sebi nenasitljive želje po blagosti, sluti prihodnje življenje in je zmožen popolnosti brez konca in kraja. On je sam sebi svet v malem, in razločuje samega sebe, svoj duh, od vsega drugega sveta. Vse svoje mišljenje, hotenje, djanje in nehanje obrača lahko v določeni namen, podverže svoji volji najmočnejši nagon, da, celo nagon življenja. Lahko sam določuje nasproti unanji sili; prirodne moči morajo njemu služiti; božja volja mu je lastna volja, pa se tudi v mejah, katere je Bog postavil, da bi se razvila božja podoba v njem, lahko časno odloči zoper нравno postavo. Od te samoodločbe ne najdemo sledu pri živali. Nobena ži-

val se ne more do smerti izstradati, ali postaviti si v namen življenja, da hoče čedalje več vedeti in zmoči (zmagati). Ker je človek zmožen dušne prostosti, ker božjo voljo, od katere zavisi, sam iz sebe lahko voli, in v Bogu lahko prost postane, ker stvarjenemu svetu po božji volji gospodari, tako je odgovoren za svoje dejanje in nehanje. Žival ne zna prevdarjati. Človek pa poterjuje svojo vrednost, svojo ceno ravno s tem, da se zaveda kot ud božjega kraljestva. Po kerščanskih nazorih je tedaj človek neprecenljive cene, kar se tiče njegovega rodu, njegovega bistva, razmerja do stvarjenih reči, združevanja z Bogom, njegovega namena in nekdanjega veličastva, ako živi po namenu stvarnika. Ako ima pa človeško telo prednost nad vse stvarjene reči, ako je več od njih vreden, ne sme tedaj postati njim služno. Človeško telo je pa še bolj imenitno zaradi tega, da je Sin Božji njegovo podobo na-se vzel. To še veliko bolj žlahnuje naše telo, tedaj pravi apostol: „Poveljujte in nosite Boga v svojem telesu“. Ako je pa že telo tolikanj imenitno, koliko več vredna je človeška duša; njena velikost je v resnici neizvedljiva. Dosihmal še to brezno ni odkril modrijanov nihče, niti ni izrekel višje misli od človeške duše, kakor kerščanska vera. Ne dá se izreči, kaj premore duh človeški in kaj je že doveršil; neizrekljiva je tedaj njega vrednost. Iz tega vzroka je zguba na duši večji zleg, kakor pogin vseh vidnih stvari. Iz cene, katero je Bog za dušo dal, se da sklepati na njeno imenitnost. In zato je pa tudi Jezus rekel: Kaj pomaga človeku, ako ves svet dobi, na svoji duši pa škodo terpi. Iz tega pa tudi pride, da dušo varujejo najbolj čisti duhovi.

Taki nauki naj se otrokom globoko vtisnejo, potem bodo sami sebe in druge spoštovali. Prilike za to ne manka, ali pri zgodbah sv. pisma ali tudi sicer. Dobro je, ako rečemo otrokom ponavljati take ali enake stavke: Na svojem in na bližnjega telesu bom spoštoval podobo Božjo, nikdar ne bom kaj tacega storil, da bi skrunil to podobo, marveč modro jo hočem pripravljati na to, da bode enkrat poveljučana.

Anton Umek Okiški.

II.

Da zlata zvezda narodne svobode
Sloveniji pokaže rajski svet,
Da stopi med osrečene narode,
Da cvet požene v slavi vekovit:
Zató junaški broj se trudil bode,
Ki plamen svetlih zvezd mu je odkrit,
V zvestobi in ljubezni se ne gane,
Dokler bolj mila doba ne postane!